

Resume

I denne afhandling undersøger jeg hvad en ph.d.-afhandling er på baggrund af muligheden for at man i Danmark kan vælge mellem en artikelbaseret afhandling og en monografi. Med ph.d.-bekendtgørelsen i 1992 blev det formuleret at også afhandlinger som indeholdt allerede publicerede artikler kunne indleveres som ph.d.-afhandling (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 1992). Inden for de seneste årtier er det artikelbaserede format blevet et mere og mere gængs format også inden for humaniora og samfundsvidenskab, udover inden for naturvidenskab. I min afhandling undersøger jeg ideer og forestillinger om hvad en ph.d.-afhandling er som de viser sig og artikuleres når ph.d.-vejledere og ph.d.-studerende inden for humaniora og samfundsvidenskab skal legitimere valg af afhandlingsformat. Jeg undersøger hvordan afhandlingen skabes og bliver til i denne forhandling af formatvalg og skaber ph.d.-uddannelsen på bestemte måder. Særligt undersøger jeg om der med bestemte afhandlingsformater følger eller aktiveres bestemte ideer om afhandlingen, og hvordan ideer og afhandlingsformater virker sammen på komplekse og sammensatte måder med implikationer for uddannelsen. Afhandlingens forskningsspørgsmål lyder:

- Hvordan konstitueres ph.d.-afhandlingen i ph.d.-vejlederes og ph.d.-studerendes forhandling af valget mellem monografien og den artikelbaserede afhandling?

Mit forskningsspørgsmål er stillet og undersøgt inden for en diskursanalytisk tænkning, og undersøgelsen viser og artikulerer følgende overordnede analysepointer og perspektiver: 1) At ph.d.-afhandlingen overvejende konstrueres ud fra to modsatrettede diskurser, nemlig en instrumentel diskurs som konstruerer afhandlingen som et middel til at opnå noget andet, og en intellektuel diskurs som konstruerer afhandlingen som en vidensproduktion for sin egen skyld. 2) At den måde som disse modsatrettede diskurser virker på og aktiveres, skaber en diskrepans mellem ideer og praksisser i ph.d.-uddannelsen, og en erfaring om hos ph.d.-vejledere og ph.d.-studerende, som det artikuleres i diskurs, at ét er hvad man siger, noget andet er hvad man gør. 3) At instrumentelle rationaler i ph.d.-uddannelsen også fremmes 'indefra' qua en bestemt sammenvirkning mellem diskurser i uddannelsen. 4) At særligt det artikelbaserede afhandlingsformat artikuleres sammen med instrumentelle rationaler. 5) At monografien viser sig og artikuleres som et format i defensiven. 6) At hverken ph.d.-vejledere, ph.d.-studerende, ph.d.-skoler eller universite-

ter, artikuleres som nogen der har eller kan tage et ansvar for denne præference eller dette mønster. De metodologiske præmisser for udviklingen af disse analysepointer og for mit bud på en forståelse af hvordan afhandlingspraksisser sker og adresseres i ph.d.-uddannelsen og former den på bestemte måder, er som nævnt, helt overordnet diskursanalytisk. I min undersøgelse tager jeg op og fokuserer på diskurs og sprog inden for hvilket ph.d.-vejledere, ph.d.-studerende og jeg selv som interviewer taler om, skaber og rammesætter ph.d.-afhandlingen og afhandlingspraksisser i uddannelsen.

Som det fremgår af afhandlingens kapitel 3, er jeg interesseret i sproget som produktivt i formningen af dispositioner og forståelseshorisonter, og i rammesætningen af måder at gøre og være på i ph.d.-uddannelsen. Og dette gælder således også for mit sprog som interviewer og som afhandlingsskriver – og dermed for min afhandling som forskningstekst. En central metodologisk pointe som går igen og adresseres hele vejen igennem min afhandling, er hvordan alt hvad vi har, er teksten igennem hvilken virkeligheden bliver til og videnskabelig viden produceres og iscenesættes. Som det ligeledes fremgår af afhandlingens kapitel 3, etablerer jeg i mine læsninger og analyser af ph.d.-vejlederes og ph.d.-studerendes sprogbrug en samtidig lingvistisk og sociologisk diskursanalytisk tilgang med særlig inspiration fra Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. Faircloughs kritiske diskursanalyse hviler på såvel en funktionel tilgang til sprog med afsæt i Michael Hallidays funktionelle lingvistik som på en sociologisk tilgang til diskurs med Michel Foucault som central inspirationskilde. Særligt hvad angår mit syn på diskurs som konstituerede, er jeg inspireret af Foucault, og som sådan toner jeg Faircloughs kritiske diskursanalyse i en mere radikal socialkonstruktivistisk retning i min brug af ham i denne afhandling.

Som det fremgår af afhandlingens kapitel 4, tager min undersøgelse form som en interviewundersøgelse med seks ph.d.-vejledere og syv ph.d.-studerende inden for humaniora og samfundsvidenskab, fra Københavns Universitet og Roskilde Universitet. Ph.d.-skrivepraksisser, -normer og kvalitetskriterier videregives i høj grad som implicit og indforstået viden knyttet til specifikke traditioner, forskningsmiljøer og med vejleder som central mediator. Denne særlige viden om og praksis omkring afhandlingen får jeg adgang til og producerer gennem at spørge de involverede aktører i afhandlingsskrivningen, ph.d.-vejledere og ph.d.-studerende. Med mit diskursanalytiske afsæt er det desuden det komplekse, dynamiske og foranderlige jeg har i fokus, og med interviewformen viser og fremstiller jeg det processuelle hvormed betydning skabes på mange og varierende måder og med implikationer for praksis. Det er ikke de ph.d.-studerende og ph.d.-vejlederne som individer jeg un-

dersøger, men som subjektpositioner i en uddannelsesstruktur med forskellige positioner i forhold til afhandlingsskrivningen som henholdsvis producent af tekst og som læser og bedømmer af tekst. Interviewet som empirisk metode giver et billede af nogle af de diskursive resurser som ph.d.-vejledere og ph.d.-studerende og jeg som interviewer har til rådighed og etablerer inden for ph.d.-uddannelsen som dele af bredere diskurser om ph.d.-afhandlingen og ph.d.-uddannelsen.

I kapitel 5-9 analyserer jeg de tretten interview med ph.d.-vejledere og ph.d.-studerende. I disse kapitler viser og fremhæver jeg, som nævnt indledningsvist, hvordan særligt to dominerede diskurser er tilstede i konstruktioner af ph.d.-afhandlingen, nemlig en instrumentel diskurs som konstruerer afhandlingen som et middel til at opnå noget andet, afkoblet afhandlingsskrivning som en specifik praksis, og en intellektuel diskurs som konstruerer afhandlingen som en vidensproduktion for sin egen skyld. De to diskurser viser sig at konstruere ph.d.-afhandlingsskrivningen i uddannelsen som en modsætningsfyldt praksis og med inkohærente formål. De to diskurser viser sig at være tilstede og virke på måder som skaber en diskrepans mellem ideer og praksisser i uddannelsen. I materialet viser sig og artikuleres en diskrepans imellem ph.d.-vejledernes intellektuelle ideer om hvad en ph.d.-afhandling er på den ene side, og så deres forskningsskrivepraksisser og vejledningspraksisser på den anden side som konstrueres og legitimeres ud fra instrumentelle rationaler om fx mængde, antal, effektivitet og produktion. Desuden viser en diskrepans sig mellem ph.d.-vejledernes og de ph.d.-studerendes værdisætningerne af 'den gode afhandling' ud fra intellektuelle rationaler på den ene side, og så legitimeringerne af og begrundelserne for formatvalg på den anden side som, uanset format, trækker på instrumentelle rationaler som fx hensynet til karriere, kompetenceudvikling, mulighed for selvpositionering, tilbagelevering, o.l. Disse instrumentelle argumentationsformer viser sig at være de stærkeste i materialet som dem man trækker på når der for alvor skal argumenteres for handlinger og praksisser – intellektuelle værdier ufortalt. Til sammen skaber denne diskrepans mellem ideer og praksisser en erfaring om at ét er hvad man siger, noget andet er hvad man gør, som det artikuleres i diskurs. I forskningen og litteraturen på ph.d.-uddannelsesområdet beskrives instrumentelle orienteringer i ph.d.-uddannelsen ofte som værende en konsekvens af nogle 'eksterne' forandringer i samfundet qua vidensøkonomien. Også i mit materiale artikuleres instrumentelle tilgange som sådan, men de viser sig samtidig også at blive båret frem 'indefra', internt i ph.d.-uddannelsen i en sammenvirkning med mere traditionelle diskurser inden for academia. Mere traditionelle orienteringer inden for forskningsverdenen for forskeren mod at

blive (aner)kendt og at få status samt mod anvendelsesforskning og forskning som håndværk og færdighed, er orienteringer der viser fælles berøringer med den instrumentelle diskurs og som virker sammen med denne. Min undersøgelse synliggør desuden hvordan særligt det artikelbaserede afhandlingsformat bliver artikuleret sammen med instrumentelle rationaler, og som sådan både muliggør disse, men også bliver muliggjort af. I forlængelse heraf viser monografien sig i min undersøgelse som et format i defensiven, som et format det er vanskeligt for ph.d.-vejledere og for ph.d.-studerende at finde tilstrækkeligt overbevisende argumenter for at vælge. Min undersøgelse viser at valget mellem de to formater, artikelaftandlingen og monografien, ikke i praksis er lige-stillede til trods for at de formelt set er det. Ph.d.-vejledere, ph.d.-studerende, ph.d.-skoler og institutioner artikuleres i mine analyser ikke som aktører der har eller kan tage et ansvar for denne præference eller dette mønster.

I kapitel 10 samler jeg op på mine analysers hovedpointer samt optegner perspektiver for og nye spørgsmål til ph.d.-uddannelsen som analyserne peger på og artikulerer. Jeg bidrager med min afhandling med nuanceret viden om hvordan ph.d.-afhandlingen aktuelt skabes af ph.d.-vejledere og ph.d.-studerende, og hvordan dette former ph.d.-uddannelsen på bestemte måder. Med afsæt i valgmuligheden mellem monografien og det artikelbaserede format tilbyder jeg specifikt en forståelse af hvordan forandringer af afhandlingen sker, adresseres og begrundes lokalt, og hvilke konsekvenser det har for den uddannelse som dannes, som det artikuleres i diskurs. Jeg bidrager med min afhandling med et perspektiv på ph.d.-uddannelsen der understreger betydningen af at ph.d.-uddannelsen forholder sig eksplicit og kollektivt til de afhandlingsformater den har, formålet med dem, ønskværdigheden af dem, og de praksisser som skal understøtte dem.